

BİREYCİLİK-TOPLULUKÇULUK DEĞERLERİNİN BAŞARI AMAÇ YÖNELİMLERİNE ETKİSİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA

Kafkas Üniversitesi İktisadi ve
İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
Cilt 5, Sayı 8, 2014
ISSN : 1309 - 4289

Önder SAKAL

Öğr. Gör.,

Erzincan Üniversitesi

Refahiye Meslek Yüksekokulu

ondersakal@hotmail.com

İhsan AYTEKİN

Arş. Gör.,

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

İşletme Fakültesi

Örgütsel Davranış Anabilim Dalı

ihsanaytekin@gmail.com

* Bu makale, 1. Örgütsel Davranış
Kongresi'nde (15-16 Kasım 2013, Sakarya)
sunulan bir bildirinin geliştirilmiş şeklidir.

Makaleyi çevrimiçi görüntülemek için QR
Kodu okutunuz.

ÖZ | Kültürün başarı yönelimleri üzerindeki etkisinin araştırılması, başarı yönelimlerinin dinamiklerinin anlaşılmasında önemli katkı sağlayabilir. Bu çalışmada, başarı yönelimlerinde bireycilik-toplulukçuluk değerlerine bağlı olarak farklılaşma olup olmadığı sorusunun cevabı aranmaktadır. Kültürün başarı yönelimleri üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik bu çalışmada; kültür, bireycilik ve toplulukçuluk boyutlarıyla; başarı yönelimleri ise, öğrenme yönelimi ve performans yönelimi boyutlarıyla ele alınmaktadır. Bu çalışmanın araştırma örneklemini Meslek Yüksekokulu öğrencileri (Erzincan Üniversitesi ve Kafkas Üniversitesi) oluşturmaktadır. Korelasyon ve regresyon analizi sonuçları, kültürün başarı yönelimleri değişkenleri ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Örnekleme ait bulgular, bireycilik-toplulukçuluk boyutlarının başarı yönelimlerinin tüm alt boyutları ile ilişkili olduğu şeklindeki değerlendirmemizi büyük oranda destekler niteliktedir. Literatürde kültür ve başarı yönelimleri ilişkisini bireysel düzeyde araştıran çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle literatüre bir katkı sağlanması hedeflenmektedir..

Anahtar Kelimeler: Bireycilik, başarı amaç yönelimleri, öğrenme amaçları, performans amaçları, toplulukçuluk

Jel Kodu: M19

A COMPARATIVE STUDY ON THE EFFECTS OF INDIVIDUALISM- COLLECTIVISM VALUES ON GOAL ORIENTATIONS

Kafkas University Journal of
Economics and Administrative
Sciences Faculty
Vol. 5, Issue 8, 2014
ISSN : 1309 - 4289

Önder SAKAL

Lecturer,

Erzincan Üniversitesi

Refahiye Vocational School

ondersakal@hotmail.com

İhsan AYTEKİN

Arş. Gör.,

Yıldırım Beyazıt University

School of Business

Department of Organizational Behavior

ihsanaytekin@gmail.com

ABSTRACT | Studying effects of culture on goal orientations can provide significant contribution to the dynamics of goal orientation. In this study, the answer to the question whether there is a differentiation on goal orientation depending on individualism-collectivism values is sought for. In this study, aimed to determine the effects of culture on goal orientation; culture is discussed with individualism and collectivism dimensions whereas goal orientation is discussed with learning orientation and performance orientation dimensions. The research sample of this study is composed of students of the Vocational Schools (Erzincan University and Caucasian University). The results of correlation and regression analysis show that culture and the variants of goal orientations are related to each other. The findings of sample strongly support our interpretation which is the sub-dimensions of individualism-collectivism is related to all sub-dimensions of goal orientations. No studies, researching the culture and goal orientation relationship at an individual level, are found in literature. In this aspect, it is aimed to provide a contribution to the literature.

Keywords: *Individualism, goal orientations, learning orientations, performance orientations, collectivism.*

Jel Code: M19

Scan QR Code to see this article online

1. GİRİŞ

Sosyal oyun alanları, muğlak olguların ve belirsizliğin hâkim olduğu alanlardır. Moles (2012)'a göre muğlak olgular, belirsiz ilişkiler her şeyden önce, nicel değişkenler arası korelasyonların zayıf olduğu (-.20, -.40, -.60) ve değişkenler arası ilişkilerin kesin olmadığı sistemlerdir. Bu nedenle, hayatın belli bir kesitinde kültür boyutları ile belirli değişkenler arasındaki ilişkilere dair görüntülerin tamamını elde etmemiz mümkün olmayabilir. Bu durumda elde edilecek görüntü sınırlı ve korelasyon zayıf olabilir. “Zayıf bir korelasyon, yine de korelasyon yokluğundan başka bir şeydir ve bu da bilimin konusudur, üstelik önemli bir konusudur; çünkü, gerçek yaşamın dokusudur.” (Moles, 2012). Bu zayıf korelasyonlar hayata gerçek rengini veren ilişkilerdir.

Bu çalışmada, sözü edilen ilişkilerden biri olan bireycilik-toplulukçuluk değerleri ile başarı amaç yönelimleri arasındaki ilişki ele alınmaktadır. “Elde edilmek istenen sonuçların bilişsel temsilleri” olarak amaçlar, bireylerin yaşamlarını örgütlemesinde en önemli bileşenlerden biridir. Bireylerin bir konuyu neden ve hangi amaçla öğrendiklerine işaret eden amaçlar, başarı amaçları olarak sınıflandırılır (Ames, 1992; Archer, 1994; Dweck, 1986; Eliot ve McGregor, 2001) ve literatürde genellikle “öğrenme amaçları” ve “performans amaçları” (Ames ve Archer, 1998) şeklinde iki faktör olarak ele alınır. Başarı amaç yönelimleri, bireylerin başarıyla ilişkili alanlarda duygusal, bilişsel ve davranışsal tepkilerini etkiler (Dweck ve Leggett, 1988). Bu nedenle başarı amaç yöneliminin dinamiklerinin anlaşılması önemlidir. Kültürün başarı yönelimleri üzerindeki etkisinin araştırılması, başarı yönelimlerinin dinamiklerinin anlaşılmasında önemli katkı sağlayacaktır. Literatürde kültür ve başarı amaç yönelimleri ilişkisini bireysel düzeyde araştıran çalışmaya rastlanmamıştır. Öğrenme yöneliminin bireycilik ile performans yöneliminin ise, toplulukçuluk ile ilişkili olduğu değerlendirilmekle birlikte bu ampirik olarak desteklenmemiştir. Bu çalışmada ilişki araştırılarak literatüre bir katkı sağlanması hedeflenmektedir. Ayrıca, motivasyon faktörleri ve eğitim-geliştirme modelleri kültürle bağlantılı olarak farklılık gösterirler. Bu yönüyle, çalışma sayesinde eğitimci ve yöneticilere katkı sağlayacak bilgilerin elde edilmesi hedeflenmektedir.

2. BAŞARI AMAÇ YÖNELİMLERİ

Başarı, yalnızca süreç sonundaki başarıya ilişkin çıktıları veya durumu değerlendirme şeklimizle (yüklemeler) değil, başlangıçta ortaya koyduğumuz hedeflerle de (başarı amaçları) belirlenir (Burger, 2006). Akademik ortamlarda hangi başarı amaçlarının benimsendiğini ifade eden (Ames, 1992) başarı amaç yönelimi, bireylerin öğrenme süreçlerinde bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkilerini etkileyen (Diener ve Dweck, 1978; Dweck ve Leggett, 1988; Eliot ve Church, 1997) bireysel paradigmaları içeren açıklamalardır.

Sosyal-bilişsel motivasyon kuramı (Dweck, 1986; Dweck ve Leggett, 1988), bireyin akademik alandaki davranışsal tepkilerinin amaç yönelimleri ile ilişkili olduğu düşüncesine

dayanır. “Sosyal-bilişsel motivasyon kuramının odağında yer alan amaçlar; bireye, olaylara tepki vermesini, yorumlar yapmasını sağlayan bir yapı sunmakta ve farklı bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkilerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu sosyal-bilişsel kavramsallaştırma kapsamında başarı amaç kuramı bir temel alan olarak motivasyon araştırmaları ile ortaya çıkmıştır.” (Buluş, 2011).

Başarı amaçlarına ilişkin farklı kavram ve sınıflandırmalar bulunmakla birlikte (Dweck ve Leggett, 1988; Nicholls ve diğerleri, 1985; Ames ve Archer, 1998), bu sınıflandırmaların temelindeki kriter aynıdır. Bu kriter, başarımın, bir sonuç mu yoksa farklı dışsal amaçların gerçekleştirilmesi için araç mı olduğuyula ilgilidir (Somuncuoğlu ve Yıldırım, 1999). Bu çalışmada, “öğrenme amaçları” ve “performans amaçları” (Ames ve Archer, 1998) biçiminde kavramsallaştırılan sınıflandırma kullanılacaktır. Öğrenme amaçları, yetkinlik veya yetenek geliştirme ile ilgilidir. Performans amaçları ise, yetenek veya yetkinliğin gösterilmesi/kanıtlanması ile ilgilidir. Başarı güdülenmesi konusunda psikologlar, “başarılı olmak” ve “başarısız olmamak” şeklinde bir ayrıma da işaret ederler. Eliot ve McGregor (2001), amaçları, istenen sonuçlara ulaşmaya aracılık etme ve olumsuz sonuçlardan uzaklaşmaya yardımcı olma biçiminde değerlendirirler. Bu sınıflandırma “yaklaşma amaçları” ve “kaçınma amaçları” olarak kavramlaştırılır (Eliot ve McGregor, 2001). Öğrenme ve performans amaçları, yaklaşma ve kaçınma biçiminde sınıflandırılarak 2x2 lik başarı amaçları çerçevesi elde edilir (Eliot ve McGregor, 2001).

Şekil 1: 2x2 Başarı Amaç Yönelimleri Matrisi

Belli bir konuyu öğrenmeye çalışan öğrenci, bu alanda yetkinlik kazanmak (öğrenme yaklaşma) ya da yetersizlik hissi yaşamamak (öğrenme kaçınma) isteğiyle güdülenebilir. Diğer taraftan performans hedefleyen bir öğrenci, öğrenme süreci sonundaki başarıya bağlı tanınma (performans yaklaşma) ya da başarısızlığa bağlı utanma duygusu gibi olumsuz hisleri yaşamamak (performans kaçınma) isteğiyle güdülenebilir (Burger, 2006). Öğrenciler aynı anda hem öğrenme hem de performans amaçlarına sahip olabilir (Akt.Akın, 2006b; Schraw

ve diğerleri, 1995; Pintrich ve Garcia, 1991) ve bir ders için hem içsel hem de dışsal amaçlar benimseyebilir (Akt.Akın, 2006b; Pintrich ve Garcia, 1991).

3. BİREYCİLİK-TOPLULUKÇULUK PARADİGMASI

“Ben varım çünkü biz varız” ~Malawi deyişi

Bireycilik-Toplulukçuluk hangi düzeyde ele alınırsa alınsın (toplum ya da birey), kültür alanına ait bir varsayımdır. Kültürün çok bilinen tanımlarından biri; “bir insan grubu veya kategorisini, diğer grup veya kategoriden ayıran zihnin kolektif programı veya yazılımı” (Hofstede, 1991) şeklinde ifade edilmektedir. Paylaşılan simgeler ve anlamlar evreni (Sargut, 2010; Kağıtçıbaşı, 2012) olarak kültür; değerler, ritüeller, kahramanlar ve semboller aracılığıyla öğrenilir ve gözlenir. Soyut değerler; inanışlar ve insan davranışlarına yansıyan ve altında yatan dünyanın algılarını içerir. Kültür, birey veya grubun insanı ve evreni “okuma biçimi” ve “gerçekliği inşa ediş biçimi” olarak da ele alınabilir.

Kültürleri ayırmak ve kültürler arası farklılıkları açıklamak için yapılan kategori önerileri, toplumların çeşitli değerleri ne ölçüde benimsediği temel alınarak yapılır (Barutçugil, 2011). Hofstede (1984), kültürleri kategorileştirmek için dört boyut önermektedir: toplulukçuluk - bireycilik, güç mesafesi, belirsizlikten kaçınma, erillik – dişillik. Bu kategorileştirmede boyutlar iki karşıt kutup şeklinde ele alınır. Örneğin; toplulukçuluğa karşı bireycilik. Kültürler arası çalışmaların çoğunda Hofstede'nin bu çalışması temel alınmaktadır.

Bireycilik ve toplulukçuluk, hem kuramsal hem de ampirik örgütsel çalışmalarda en çok incelenen kültürel farklılaşma boyutlarıdır (Wasti ve Erdil, 2007; Triandis, 1995; Göregenli, 1995). Bu çalışmada bireycilik-toplulukçuluk, bireyin bakış açısını (paradigma) belirleyen ‘benlik kurgusu’nun, iki formu olarak ele alınmaktadır. “Bu benlik kurgularından birisi, ‘öteki’ne uzanan, diğeri ise başkalarından ‘ayrılmış’ olan benliktir” (Kağıtçıbaşı, 2012).

Bireycilik-toplulukçuluk ayrışmasını, sosyoloji ve antropolojideki tarihsel arka planda, “Parsons’ın (1951) yazılarında geçen ‘benliğe yönelme’ ya da ‘topluluğa yönelme’ kavramlarında, Kluckhohn ve Strodtbeck’in (1961) ‘özel çıkarları arayış’ ve ‘topluluğun ortak çıkarlarını arayış’ görüşlerinde” görebiliriz. Tönnies’in (1957) ‘Gesellschaft ve Gemeinschaft (Cemaat–Cemiyet)’ ayrımı ise; sosyal bilimlerde, bu ayrışmanın en bilinen öncülüdür (Kağıtçıbaşı, 2012: 123). Bireycilik-Toplulukçuluk, Hofstede’nin ‘Culture’s Consequences’ kitabıyla da, kültürlerarası çalışmalarda popüler araştırma değişkeni oldu.

Murphy, “kişinin, kendi algısının nesnesi olarak kendisini görmesi” olarak tanımladığı benliğin, “başka bireyleri yaşantılama ile beraber dokunan” faaliyetler ile kazanıldığını belirtir (Bock, 2001: 364). Kağıtçıbaşı (2012) ise, benliği kişinin kendisini nasıl tanımladığı, diğer bir ifade ile kendisi ile ilgili farkındalığı olarak tarif eder. ‘Benlik kurgusu’ biçiminde de ifade edilir. Sosyal alanda olması ve sosyal etkileşimler sonucu oluşması yönüyle, sosyal bir olgu olan benlik, bu yönüyle kişilikten ayrılır. Kişinin “temel ve tipik farklılıkları”; yani, sabit, sürekliliği olan ve

sosyal ortamlardan pek etkilenmeyen özellikleri kişiliğe atfedilir (Kağıtçıbaşı, 2012: 112; Bock, 2001: 364).

Benlik, kültürel olarak oluştuğundan, farklı kültür alanlarında farklı biçimlerde anlaşılır. Bireyler dünyanın aynı kesitine bakmalarına rağmen görüntülere dair betimlemeler farklılaşabilir. İnsanların bir kısmı aynı kesiti “rekabet ve güç” gibi kavramlarla tasvir ederken, “ötekiler” ise, “uyum ve dayanışma” kavramlarıyla betimleyebilir. Çünkü insanlar, “dünyayı ona bakmayı öğrendikleri şekilde görürler” (Hofstede, 1980). Bu bakış açısı (paradigma) farklılığı, “benliğin kültürel kurgulanışı” (Kağıtçıbaşı, 2012) ile ilişkilidir. Benlik kurgusu çeşitliliğinin, kültürler arası farklılıkları belirlediğini savunan görüşler vardır (Kitayama ve diğerleri, 2004).

Benlik kurgusu, kültürün insanların davranış ve tepkilerini biçimlendirmesinde ve bireylerin kendilerini ya da kişiler arası ilişkilerini tanımlama şeklinde temel yöntemdir (Chiao ve Blizinsky, 2010; Markus ve Kitayama, 1991; Triandis, 1995). “Benlik kurgusu tarzı, insanın çevresinde ve altta yatan nöral tabakalarda insanın hissettiği, algıladığı ve vardığı sonuçlar dâhil insan davranışının geniş bir dizinini etkiler” (Chiao ve Blizinsky, 2010). Birçok kültürel psikolog kültürler çapında benlik kurgusunun başlıca iki tarzı olarak bireycilik ve toplulukçuluğu tanımlamışlar ve bu boyutları kültürler arası psikolojik farklılıkları açıklamak için kullanmışlardır (Kağıtçıbaşı, 2012; Markus ve Kitayama 1991; Triandis, 1995).

Triandis’e (1995) göre, bireycilik-toplulukçuluk “öznel kültür”ün bir parçasını oluşturur. Öznel kültür; semboller, değerler, normlar ve varsayımlar gibi maddi olmayan kültür unsurlarını içerir. Bireycilik-toplulukçuluk, bireyin değerlerine, tutum ve davranışlarına yansır; dolayısıyla benliğinde izlenebilir. Bireycilik-Toplulukçuluğun “birey düzeyi”ndeki öznel yansıması, “özerk benlik” ve “ilişkisel benlik” formlarında izlenir. Bireyciliğin öznel yansıması “özerk benlik”; toplulukçuluğun öznel yansıması ise, “ilişkisel benlik” olarak ifade edilir. Bu araştırmada; bireycilik-toplulukçuluk değişkenleri, özerk-ilişkisel benlik ile eşanlımlı kullanılmaktadır.

Hofstede (1980; 1984), bu boyutları şöyle tanımlamıştır: “Bireycilik, bireyler arası bağların sıkı olmadığı toplumlarda geçerlidir; her birey kendisi ve ailesine bakmakla yükümlüdür. Toplulukçuluk ise, bireylerin doğdukları andan itibaren hayatları boyunca, güçlü ve bağlı gruplara aidiyet ve sadakatin söz konusu olduğu toplumlara özgüdür” (Ton, 2008: 13). Hofstede (1991) kültürü, bireylerin beyinlerine yüklenen bir yazılıma benzetmekte ve mental bir program olarak ifade etmektedir. Bireycilik, programın her bir bireye tamamen farklı bir formda yüklenmesini ifade etmektedir. Bu anlayışta birbirine tamamıyla benzeyen birey yoktur. Toplulukçu kültürde ise, bireyin davranışları belirli bir kalıba göredir. Aynı programın farklı beyinlere yüklenmesi gibidir. Bu durum iki ucu temsil etmektedir. Ancak bu iki boyut arasındaki sınırlar belirsizdir (Hofstede, 1991; Hofstede, 2001).

Tablo 1. Bireyciliğin Toplumsal Normları

Yüksek Toplulukçuluk Eğilimi	Yüksek Bireycilik Eğilimi
“Biz” bilinci Ortaklaşa davranışa dönük olmak “Kimlik” toplumsal sisteme bağlı	“Ben” bilinci Kendine dönük olmak “Kimlik” bireyin özelliklerine bağlı
Birey, örgütlere ve kurumlara duygusal açıdan bağlı	Birey duygusal açıdan örgüt ve kurumlardan bağımsız
Örgüte bağlı olma isteği; üyelik ülküsü Özel yaşam örgütler, kurumlar, ait olunan klanlar tarafından işgal edilmiş; görüşler önceden belirlenmiş	Bireyin gelişim ve başarı isteği; liderlik ülküsü Herkesin özel yaşam ve farklı görüş hakkı var
Uzmanlık, düzen, görev, örgüt ya da klan tarafından sağlanan güvenlik önemli Dostluklar kalıcı toplumsal ilişkiler aracılığıyla önceden belirlenir; ancak bu ilişkiler içinde saygınlık ihtiyacı var. Grup kararlarına inanılır	Özerklik, çeşitlilik, zevk almak, bireysel mali güvenlik önemli Özel arkadaşlıklara ihtiyaç var
Değer ölçüleri bireyin grup üyesi olup olmamasına göre değişir; değerler özelleştirilir.	Bireysel kararlara inanılır Değer ölçütleri herkese uygulanmalı; değerler genelleştirilir.

Kaynak: A. Selami Sargut, “Bireyci ve Ortaklaşa Davranış İkileminde Yönetim ve Örgüt Kuramları”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 49, 1994, ss. 321 – 332.

Oyserman, Coon ve Kimmelmeir’in (2002) tanımı, bireycilik-toplulukçuluk boyutlarını “varoluş biçimi” olarak çerçeveler. Bireycilik, bireyin, amaçlarının, iradesinin merkeze alındığı, toplumsal olanın ise çevrede konumlandırıldığı bir varoluş biçimidir. Toplulukçuluk ise, bağlı olunan grup ve üyelerini, öteki gruplar ve üyelerinden ayırırken, ait olunan grup üyeleri arasında, karşılıklı yükümlülük tesis eden bağlar kuran, bir varoluş biçimini ifade eder.

Hofstede’nin (1980) kapsamlı araştırmasında, bireyci-toplulukçu kültürlerle ilişkin saptanan özelliklerin, Sargut (1994) tarafından uyarlanan özeti Tablo 1’de gösterilmektedir (Hofstede, 2011). “Ben” merkezli çözümlenmenin yapıldığı bireyci toplumlarda, birey, insanlardan ve toplumdan ayrı bir varlıktır (Hofstede, 1980). Bireyci kültür özellikleri olarak, bireylerin özerk olması; bireysel başarı, rekabet ve güç hedeflenmesi; bağımsızlığı yansıtan inançların onaylanması; zevk, rekabet, özgürlük, özerklik gibi değerlerin vurgulanması; birey amaçlarının ve çıkarlarının grup amaçlarından ve çıkarlarından önce gelmesi sayılabilir. Bireyci kültürde, birey, kendi duygularına, kendisini farklı kılan özelliklere, kişisel ihtiyaçlarına ve haklarına odaklanır. “Biz” temelinde çözümlenmenin yapıldığı toplulukçu toplumlarda, birey, özerk/bağımsız bir varlık olarak değil, kendisinin bağlı olduğu gruba ve ilişkilere göre tanımlanır. Toplulukçu kültür özellikleri olarak, toplumsal bir kimliğe sahip olunması; karşılıklı bağımlılığı yansıtan inançların onaylanması; güvenlik, itaatkârlık, görev, fedakârlık, yükümlülük, hiyerarşi, grup uyumu gibi değerlerin vurgulanması sayılabilir. Toplulukçu kültürde grubun çıkarları,

sürekliliği, işbirliği ve kendini kontrol hedeflenir. Bu kültür formunda birey, başkalarının duygularını anlamaya, kendisini grupla aynı kılan özelliklere ve grubun ihtiyaçlarına odaklanır (Triandis, 1994).

Triandis (1994), bireysel düzeydeki analizler için, kültürel düzeydeki bireycilik ve toplulukçuluk kavramlarına karşılık gelmesi amacıyla “idiocentric” ve “allocentric” terimlerini kullanmaktadır (bkz. Triandis, 1994). Liberalizm ve konfüçyüsçülüğü kültürel düzeyde analiz eden Kim (1994) ise; bireycilik ve toplulukçuluğu birey-grup düzeyinde ele almış ve bu boyutların üçer yönünü ortaya koymuştur (bkz. Kim, 1994).

Bireycilik-toplulukçuluk paradigmasına ilişkin, boyutluluk, genellik ve ölçüm düzeyi tartışmaları araştırmamız açısından önemli olduğu için kısaca değinilecektir.

Bireycilik ve toplulukçuluk, tek bir sürekliliğin iki ayrı ucunda yer alan tek bir boyut mudur?

Hofstede, bireyciliğin kültürel düzeyde tek boyutlu olduğunu bulgulamıştır. Bireycilik-toplulukçuluk, Hofstede'nin çalışmasında birbirinin karşıtı olarak ele alınır (individualism versus collectivism) (Hofstede, 1984). Ancak, bireysel düzeyde yapılan analizler, bireycilik-toplulukçuluğun çok boyutlu (en az iki) olduğunu, yani bu iki kavramın birbirinden bağımsız olduğunu bulgulamıştır (Kağıtçıbaşı, 2012: 127). Triandis ise, bireysel düzeyde toplanacak verilerle yapılacak faktör analizinin, bireylerin hem bireyci hem de toplulukçu özellikleri aynı anda taşıyabileceklerini göstereceğini iddia eder. Yani, Triandis'e göre her birey, hem bireyci hem de toplulukçu eğilimlere sahiptir (Triandis, 1994).

Markus ve Kitayama (1991), bireyin bağımsız ve karşılıklı bağımlı benliği bir arada barındırabileceğini vurgular. Bu boyutlar bağımsız olduğundan bir bireyin bireycilik değerlerinin yüksek olduğunu bilmemiz onun toplulukçuluğu hakkında bize bilgi vermeyebilir. Bireyler her iki boyutta veya birinde baskın varsayımlara veya değerlere sahip olabilir. “Bireycilik-toplulukçuluk eğilimleri bireylerde ya da gruplarda aynı anda ve bir arada görülebilir”. Farklı durumlarda, değişik hedef gruplara karşı ya da değişik etkileşim amaçlarında bireycilik ya da toplulukçuluk ön plana çıkabilir (Kağıtçıbaşı, 2012; Singelis, 1994; Oyserman, Coon ve Kimmelmeir, 2002). Bireycilik-toplulukçuluk (BT) tek bir kavram olarak değil, B (bireycilik) ve T (toplulukçuluk) adında iki bağımsız kavram olarak görülmelidir (Ton, 2008: 18).

BT ölçümlerinde analiz düzeyi ne olmalıdır? Bulgular genellenebilir mi?

Hofstede'nin çalışması (Hofstede, 1980; Hofstede, 1984); ülke düzeyinde yaptığı araştırma sonucunda elde edilen bireycilik skorlarının, ülkenin tüm bireyleri için geçerli olamayacağı (Wasti ve Erdil, 2007); kullandığı deneklerin toplumun tüm katmanlarını yansıtmadığı (Sargut, 1994) yönüyle eleştirilmiştir. Ayrıca; Wasti ve Erdil (2007), IBM çalışanları üzerinde yapılan araştırmanın, örgütsel alanda ölçtüğü değerlere ilişkin sonuçların yaşamın başka alanlarında (kamusal, sosyal v.s.) farklılık gösterebileceğini ifade etmişlerdir. Toplumlar, homojen bir nüfus

yapısına sahip olmadıklarından, “ülke düzeyi”ndeki bulguların “birey düzeyi”nde geçerli olduğu söylenemez. Kültürel yönelimler, birey düzeyinde farklılaşırken (Triandis, 1995); bu eğilimler zaman içinde de sabit kalmazlar (Oyserman, Coon ve Kimmelmeir, 2002). Kültürler, değişir ve dinamiklerdir. Bu açıdan kültürler arası çalışmaların “aşırı görecelik tuzağına düşme tehlikesi vardır” ve olgudaki farklılaşmayı (ya da farklılaşmama durumunu) gerçekte neyin açıkladığının ortaya konması, “kültürün her şeyi içeren geniş yapısı” (Kağıtçıbaşı, 2012) nedeniyle zor ve sorunludur. Literatürde, araştırmalara konu olan kültür boyutlarının doğrudan ölçülmesi gerektiği; aksi halde, değişkenlerdeki varyansın kültür kaynaklı olduğunun iddia edilemeyeceği; “bireysel düzeydeki sosyal-psikolojik süreçleri anlamak için yine birey düzeyinde kültürel değerler ölçülmesi” yapılmasının önemi vurgulanmıştır (Wasti ve Erdil, 2007; Schaffer ve Riordan, 2003).

3.1. Bireycilik-Toplulukçuluk Boyutlarında Yatay ve Dikey Ayrımı

Triandis (1994) ve Singelis, Triandis, Bhawuk ve Gelfand (1995) tarafından bireycilik ve toplulukçuluk boyutlarını “arıtmak amacıyla”: “eşitlikçi” veya “hijerarşik” yapının benimsenmesine (Hofstede’nin güç mesafesi boyutuna yakın bir kavramsallaştırmadır) göre şekillenen, dördü bir tipoloji önerilmiştir. Bu dördü bir tipoloji: dikey bireycilik, yatay bireycilik, dikey toplulukçuluk ve yatay toplulukçuluk şeklindedir. Dikey ve yatay toplulukçuluk, sırayla, ya hijerarşik yapıyı kabul ederek ya da eşitliği vurgulayarak, kendini bir topluluğun parçası olarak algılamaktır. Dikey ve yatay bireycilik ise, sırayla, ya hijerarşik yapıyı kabullenme ya da eşitliği vurgulayarak, kendini “özerk birey anlayışı” ile çerçevelemektedir (Singelis, Triandis, Bhawuk ve Gelfand, 1995). Şekil 2, bu dördü bir tipolojiyi göstermektedir.

Bu ayrımında, dikey boyut, toplumda yer alan statü farklılıklarının kabullenilmesini tanımlarken; yatay boyut, birçok konuda, özellikle de statü konusunda eşitliğe vurgu yapmaktadır (Thomas ve diğerleri, 2010). Basabe ve Ros’un (2005) araştırma bulguları söz konusu yatay-dikey ayrımını destekler niteliktedir. Dinin etkisini araştırıldığı çalışmada Protestanların bireyci, Budist toplumların toplulukçu ve Müslüman toplumların ise hijerarşik özellikler taşıdığı saptanmıştır.

Şekil 2: Dördü bir Tipoloji: BT Boyutlarında Yatay ve Dikey Ayrımı

Yatay bireyci kültür kurgusunda, bağımsızlık ve özgünlük öne çıkan değerlerdir. Statü farklılıkları vurgulanmaz; grup içerisinde az çok bir denkliğin bulunduğu kültür biçimidir. İnsanların her yönden eşit olduklarını vurgularlar. Benlik bağımsızdır ve diğer bireylerin benlikleri ile aynıdır. Dikey bireyci toplum veya bireylerde, rekabet, kazanmak ve statü önemlidir. Dikey bireycilik, bağımsız bireyin esas olduğu, ancak bireylerin birbirlerini tamamen farklı gördükleri kültür biçimidir. Bu kültür biçiminde statü farklılıkları vurgulanır, yani eşitsizlik beklenebilir. Yatay toplulukçuluk özelliklerini taşıyan toplum ya da bireylerde grup amaçlarının yanı sıra eşitlik de ön plandadır. Yatay toplulukçuluk bireylerin kendilerini grubun bir parçası, bir yönü olarak gördükleri kültür biçimidir. Bireyin kendi benliği grubun içerisinde ortaya çıkar ve bireylerin tamamı birbirlerine oldukça benzer yapıdadır. Dikey toplulukçuluk bireylerin kendilerini grubun bir parçası olarak gördükleri, ancak grup üyelerinin bir birinden farklı; bazılarının diğerlerinden daha fazla statü sahibi oldukları kültür biçimidir. Grup içindeki bireyin benliği diğerleri ile etkileşim halindedir; ancak, diğerlerinden farklıdır. Bu kültür biçiminde eşitsizlik beklenebilir (Wasti ve Erdil, 2007; Triandis, 1995; Erdoğan ve Aytakin, 2012).

Schwartz'ın (1994), evrensel değerler kuramı üzerine yaptığı araştırmalar da yatay/dikey toplulukçuluk ve bireycilik boyutlarıyla uyumaktadır. Schwartz'ın kuramında, yatay ayırmda ahenk önemli iken; dikey ayırmda hiyerarşi önemlidir. Bu şekilde, hiyerarşi ve ahenk boyutları ile bireyci ve toplulukçu kültürü ilişkilendirmektedir. Schwartz, toplulukçu alana ilişkin değerleri muhafazakârlık ve ahenk olarak; bireyci alana ait değerleri ise entelektüel ve etkileyici özerklik olarak tanımlamaktadır. Muhafazakârlık ve ahenk; toplumsal düzen, aile güvenliği, geleneklere saygı, aile ve yaşlıları onurlandırma, terbiye ve güven değerlerini içermektedir. Özerklik ise; meraklı, açık görüşlü, yaratıcı olmaya; hedonizm ve çeşitlilik içeren bir yaşama sahip olmaya ilişkindir (Akt. Sargut, 2010: 192-193).

3.2. Bireycilik-Toplulukçuluk Perspektifinde Türkiye

Hofstede'nin (1980) araştırmasında, Türkiye'nin bireycilik skoru 37 olarak bulunmuştur. Bu skor ile Türkiye, Afrika, Ortadoğu, Güney Amerika ve Asya ülkeleri ile birlikte toplulukçu kültürün tipik bir örneği olarak değerlendirilmiştir (Hofstede, 1984). Ancak bu araştırma, IBM'de çalışan, iyi eğitilmiş ve eğitimini genel olarak batı ülkelerinde yapmış, batı değerlerine daha fazla uyum sağlamış bir grup üzerinde yapılmıştır. Bu nedenlerle bu grubun Türkiye'yi temsil edemeyeceği ve Türkiye'nin gerçek durumunun daha fazla toplulukçu bir yapıda olduğu iddia edilmiştir (Sargut, 1994). Schwartz'ın modelinde, Türkiye'nin dikey toplulukçu alanda olduğu görülmektedir. Bu modelde, Türkiye'nin bulunduğu küme değerlendirildiğinde, Hofstede'nin araştırmasını destekler niteliktedir (Sargut, 2010). Oyserman ve diğerleri (2002) tarafından yapılan kültürlerarası meta-analiz bulguları da, Türk toplumunun toplulukçu değerleri vurgulayan bir kültür alanı olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan, Türkiye gibi, değişim yaşayan, geçiş sürecindeki ülkelerde bireylerin kültürel eğilimlerinin birbirinden farklılaşacağı literatürde ele alınmaktadır (Hackett ve

Liang, 2007; İmamoğlu ve Karakitapoğlu Aygün, 2004). Göregenli (1995), yaptığı araştırma bulgularına dayanarak, Türk toplumunun “bireycilik-toplulukçuluk açısından kabaca sınıflandırılmayacağını” belirtir. Örneğin; bu çalışmada, “maddi kaynakların paylaşılması konusundaki kimi ilişki alanlarında bireyci, diğer bazılarındaysa toplulukçu eğilimler” gözlenmiştir.

3.3. Bireycilik-Toplulukçuluk Perspektifinde Başarı

Başarı, bireyci kültürlerde bireysel başarı olarak ele alınırken, toplulukçu kültürlerde daha çok işbirliği ve grup başarısı olarak tanımlanır. Bireyci kültürde benliğe yönelen başarı güdüsü, toplulukçu kültürlerde benliği aşan değerlere yönelir. Amerikan psikoloji öğretilerinde başarı güdüsü “bireysel çaba, faallik, yetkinlik ve ötekilerle rekabet” kavramlarıyla çerçevelenmiştir (Akt. Kağıtçıbaşı, 2007: 141; McClelland ve diğerleri, 1953). Bu çerçeveleme biçimi, bireyci kurgu ile uyumludur. Ancak bu çerçeveleme, grup uyumu ve sadakati (Triandis, 1994), alçakgönüllülük (Triandis, 1994; Heine ve diğerleri, 1999; Yoshida, Kojo ve Kaku, 1982), grup içi dayanışma (Kim ve diğerleri, 1994) ve fedakârlık (Triandis, 1994; Mishra, 1994) ile karakterize edilen ilişkisel benlik kurgusu ile çelişebilir.

“Hindistan gibi toplulukçu bir ortama rekabete dayalı bireysel başarı güdüsü aşılama deneyimleri başarılı olmamıştır. Bu yüzden toplulukçu kültürlerdeki bireylerin başarı güdüsünden yoksun olduğu sonucuna mı varmalıyız? Tam tersine toplumsal düzeyde en büyük ekonomik başarı Pasifik’teki toplulukçu toplumlarda görülmektedir. Japon ve Çinli öğrencilerin çalışkanlığı ve yüksek başarıları da bilinmektedir” (Kağıtçıbaşı, 2007: 141). Toplulukçu kültürlerde başarı güdüsü farklı bir anlam içerir. İlişkisel kültürde, “öteki”ne uzanan “sosyal yönelimli başarı güdüsü” vardır (Bond, 1986; Yang ve Yu, 1988; Yu ve Yang, 1994). “Bireysel başarı güdüsü”nü çerçeveleyen ölçekler ile yapılacak ölçümlerde ilişkisel kültür alanındaki bireylerin buna sahip olmadığı şeklinde bir sonuç elde edilmesi doğaldır (Yu ve Yang, 1994). Kendi “yerel”i ile “evrensel” çözümler yapmak, yanlış sonuçlara ulaştıracaktır.

Kağıtçıbaşı’na (2012: 141) göre, başarı güdüsü, farklı ihtiyaçları içeren, tek başına veya çeşitli bileşenlerle işleyen, karmaşık bir yapıdır. Birey ve grup, Hofstede’nin (1984) iki zıt kutup perspektifiyle, karşı kutuplara yerleştirildiğinde; bireyin başarı yönelimi ya benliğe yönelen ya da ötekine uzanan biçiminde “tek boyutlu” ve statik işleyen bir yapı olarak ele alınacaktır. Oysa bu süreçlerin birbiriyle çelişmeyeceği ve birlikte gözlenebileceğini savunan görüşler vardır (Lin ve Fu, 1990; Kağıtçıbaşı, 1987).

Benliğin kültürel kurgulanışı, başarıya ilişkin yüklemeler (atıflar) açısından da farklılık gösterir. Birey, başarı durumuna ilişkin ortaya çıkan sonuçları dışsal/içsel veya kararlı/kararsız nedenlere yükleyebilir (Burger, 2006). Toplulukçu bireyler başarıyı, başkalarının yardımına, başarısızlığı ise, yeterince çaba harcanmamasına atfeder. Bireyciler başarıyı, kendi yeteneklerine, başarısızlığı için zorluğu ve kötü şans gibi dışsal faktörlere atfeder (Triandis, 1994; Triandis,

1999).

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

4.1. Araştırmanın Problemi ve Hipotezler

Bu çalışmada, analiz seviyesi birey düzeyindedir. Bireycilik-Toplulukçuluk, insan grupları veya kategorilerini karşılaştıran sosyolojik bir değişken değil, bireylerarası farklılıkları yöneten psikolojik değişkenlerden biri olarak ele alınmaktadır. Araştırma, “Öğrencilerin bireycilik-toplulukçuluk skorları ile başarı yönelimleri skorları birbiriyle ilişkili midir?” sorusunun cevabını aramaktadır. Literatürde, bireycilik-toplulukçuluk değerlerinin, bireylerin amaçlarının içeriğini ve amaç seçimini etkilediği belirtilmektedir. Ayrıca, başarı yönelimlerinin, sosyal yönelimli başarı güdüsü ve bireysel başarı güdüsü ile ilişkili olduğunu ortaya koyan çalışmalar vardır (Yang ve Yu, 1988; Yu ve Yang, 1994; Chang ve Wong, 2008; Abd-el-Fattah ve Patrick, 2011; Bernardo, 2008; Chang ve diğerleri, 2000). Öğrencilerin bireycilik-toplulukçuluk boyutlarının, başarı amaç yönelimleri ile de ilişkili olması beklenebilir. Öğrenme yöneliminin bireycilik ile performans yöneliminin ise, toplulukçuluk ile ilişkili olduğu değerlendirilmekle birlikte bu ampirik olarak desteklenmemiştir. Çalışma, bu değerlendirmeyi ampirik olarak ele alması yanında; bireycilik ya da toplulukçuluğun başarı yönelimlerinin hepsi ile ilişkili olduğu şeklinde yeni bir bakış açısını ortaya koymaktadır.

H1: Dikey ve yatay toplulukçuluk boyutlarının performans yaklaşma/kaçınma yönelimleri üzerinde etkisi vardır.

H2: Dikey ve yatay toplulukçuluk boyutlarının öğrenme yaklaşma/kaçınma yönelimleri üzerinde etkisi vardır.

H3: Dikey ve yatay bireycilik boyutlarının performans yaklaşma/kaçınma yönelimleri üzerinde etkisi vardır.

H4: Dikey ve yatay bireycilik boyutlarının öğrenme yaklaşma/kaçınma yönelimleri üzerinde etkisi vardır.

4.2. Örneklem

Bu çalışmanın örneklemini Erzincan Üniversitesi ve Kafkas Üniversitesi Meslek Yüksekokullarında öğrenim gören 388 öğrenci oluşturmaktadır. Değerlendirmeye elverişli olmayan 45 anket araştırmaya dâhil edilmemiş, veri seti 343 anketle oluşturulmuştur. Örneklem uygulanan anket aracılığı ile oluşturulan veri seti SPSS 19 istatistik paket programında analiz edilmiştir.

4.3. Ölçekler

Araştırmada, bireycilik ve toplulukçuluk değerlerini bireysel düzeyde ölçmek amacıyla, Singelis ve diğerleri (1995) tarafından oluşturulan, Triandis (1995) tarafından geliştirilen ve Wasti ve Erdil (2007) tarafından Türkçe geçerliliği sağlanan INDCOL ölçeği kullanılmıştır.

Kültür araştırmalarında genellikle Hofstede'nin (1980) çalışması kullanılmasına rağmen; bireysel düzeyde sosyal-psikolojik süreçleri anlamak için birey düzeyinde kültürel ölçümleme yapma gerekliliği (Wasti ve Erdil, 2007; Schaffer ve Riordan, 2003) ve araştırmalarda sıklıkla kullanılan (Erdoğan ve Aytekin, 2012; Bektaş ve Sakal, 2013) bir ölçek olmasından dolayı INDCOL ölçeği tercih edilmiştir. Ölçek, bireycilik ve toplulukçuluk boyutlarını, güç mesafesi eklenerek dört boyuta (dikey-yatay bireycilik, dikey-yatay toplulukçuluk) ayrıştırılmış bir yapıda ölçümlenmektedir. Her bir maddenin 5'li Likert tipi ölçekle (1=Kesinlikle katılmıyorum - 5=Kesinlikle katılıyorum) yanıtlandığı soru formu 37 sorudan oluşmaktadır.

INDCOL'ün dörtlü yapısı farklı çalışmalarla desteklenmiştir (Triandis ve Gelfand, 1998; Schwartz, 1992; Çukur, Guzman ve Carlo, 2004) ve literatürde geçerliliği konusunda bir birikim oluşmuştur. Diğer taraftan, INDCOL'e eleştirel bakan çalışmalarda vardır. Toplukçu boyutlar ile bireyci boyutların kendi aralarında yüksek korelasyon gösterdiği; bu boyutların her zaman ayrıışmadığı; bu nedenlerle yatay/dikey ayırımının çok geçerli/gerekli bir ayırım olmadığı vurgulanmaktadır (Li ve Aksoy, 2007; Coon ve Kimmelmeier, 2001; Chiou, 2001). Ayrıca, dikey bireyci boyutun bireyci değerleri değil gücü ölçtüğü belirtilmiştir (Brewer ve Chen, 2007; Schimmack, Oishi ve Diener, 2005).

Bu çalışmada kullanılan INDCOL ölçeğinde, dikey bireyci değerler on madde ile (ör: Rekabet olmadan iyi bir toplum düzeni kurulamaz.), yatay bireyci değerler sekiz madde ile (ör: Özgün bir birey olmak benim için önemlidir.), dikey toplulukçu değerler on madde ile (ör: Yakın çevremle fikir ayrılığına düşmekten hiç hoşlanmam.) ve yatay toplulukçu değerler dokuz madde ile (ör: Yakın çevremdekilerin birbiriyle uyumunu muhafaza etmek benim için önemlidir.) ölçülmektedir (Wasti ve Erdil, 2007).

Başarı yönelimlerini ölçmek amacıyla, Akın (2006a) tarafından geliştirilen 2X2 Başarı Yönelimleri Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, başarı yönelimlerini, öğrenme-yaklaşma yönelimi, öğrenme-kaçınma yönelimi, performans-yaklaşma yönelimi ve performans-kaçınma yönelimi şeklinde 4 alt boyutta ölçmektedir. 5'li Likert tipi ölçek (Hiçbir zaman, nadiren, sık sık, genellikle, her zaman), 26 maddeden (PY - 7 madde, PK - 6 madde, ÖY - 8 madde, ÖK - 5 madde) oluşmaktadır.

Bu çalışmada kullanılan 2x2 Başarı yönelimleri ölçeğinde, performans yaklaşma yedi madde ile (ör: Arkadaşlarıma göre daha başarılı görünmek benim için çok önemlidir.), performans kaçınma altı madde ile (ör: Okul çalışmalarımı yapmamın en önemli nedeni utandırıcı bir duruma düşmemektir.), öğrenme yaklaşma sekiz madde ile (ör: Yetenek ve becerilerimi geliştirmeye yardımcı olan fırsatlar benim için çok önemlidir.) ve öğrenme kaçınma beş madde ile (ör: Öğrenme çalışmalarımı doğru olarak yapamamaktan kaçınırım.) ölçülmektedir (Akın, 2006a).

5. BULGULAR

Veri setinden demografik özelliklere ilişkin elde edilen bulgular Tablo-2’de gösterilmiştir. Örneklemenin betimsel istatistiklerinin bir kısmı şöyledir: üniversite, 180 Erzincan Üniversitesi (,525), 163 Kafkas Üniversitesi (,475); sınıflar, 74 1. sınıf normal öğretim (,216), 32 1. sınıf ikinci öğretim (,093), 148 2. sınıf normal öğretim (,431), 89 2. sınıf ikinci öğretim (,260); cinsiyet, 201 erkek (,586), 142 kadın (,414); ikamet ettiği yerleşim birimi, 116 il (,338), 122 ilçe (,356), 25 belde (,073), 80 köy (,233); ailenin aylık ortalama gelir düzeyi, 97 0-750 TL (,283), 129 751-1500 TL (,376), 58 1501-2250 TL (,169), 16 2251-3000 TL (,047), 10 3000 TL üstü (,029), 33 cevapsız (,096). Öğrencilere, “Şu an okuduğunuz bölümle ilgili bir alanda çalışmayı düşünüyor musunuz?” şeklinde sorulan soru ile ilgili frekanslar, 238 evet (,694), 85 kararsızım (,248), 20 hayır (,058) şeklindedir.

Tablo 2 Verilerin Demografik Özellikler Tablosu

Demografik Özellikler		Frekans (fi)	Yüzde (%)
Üniversite	Erzincan	180	52,5
	Kafkas	163	47,5
	Toplam	343	100,0
Sınıflar	1. sınıf normal örgün öğretim	74	21,6
	1. sınıf ikinci örgün öğretim	32	9,3
	2. sınıf normal örgün öğretim	148	43,1
	2. sınıf ikinci örgün öğretim	89	26,0
	Toplam	343	100,0
Cinsiyet	Erkek	201	58,6
	Kadın	142	41,4
	Toplam	343	100,0
İkamet ettiği yerleşim birimi	İl	116	33,8
	İlçe	122	35,6
	Belde	25	7,3
	Köy	80	23,3
	Toplam	343	100,0
Ailenin aylık ortalama gelir düzeyi	0-750 TL	97	28,3
	751-1500 TL	129	37,6
	1501-2250 TL	58	16,9
	2251-3000 TL	16	4,7
	3000 TL üstü	10	2,9
	Cevapsız	33	9,6
Toplam	343	100,0	

Faktörlerin güvenilirlik (iç tutarlılık) katsayıları Cronbach’s Alfa ile hesaplanmıştır.

INDCOLL ve 2x2 Başarı yönelimleri alt ölçeklerinin güvenilirlik katsayıları sırasıyla; .611 (dikey bireycilik), .635 (yatay bireycilik), .756 (dikey toplulukçuluk), .772 (yatay toplulukçuluk), .803 (performans yaklaşma), .610 (performans kaçınma), .722 (öğrenme yaklaşma), .680 (öğrenme kaçınma) olarak hesaplanmıştır.

BT boyutları ile başarı amaç yönelimleri boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla veri setine korelasyon analizi uygulanmıştır. Tablo-3, değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarını göstermektedir. Dikey toplulukçuluk ile performans yaklaşma değişkeni ($r= 0.118$ $p< 0,05$) ve öğrenme yaklaşma değişkeni ($r= 0.303$ $p<0,001$) arasında pozitif korelasyon ilişkisi bulgulanmıştır. Dikey toplulukçuluk boyutu ile öğrenme kaçınma ve performans kaçınma boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulgulanmamıştır. Yatay toplulukçuluk boyutu ile öğrenme yaklaşma ($r= 0.286$ $p=0.001$) ve öğrenme kaçınma ($r= 0.112$ $p<0.05$) boyutları arasında pozitif korelasyon ilişkisi bulunmuştur. Yatay toplulukçuluk boyutu ile performans yaklaşma ve performans kaçınma boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır. Yatay bireycilik boyutu ile performans yaklaşma ($r= 0.155$ $p<0.01$) ve öğrenme yaklaşma ($r= 0.211$ $p=0.001$) boyutları arasında pozitif korelasyon ilişkisi bulgulanmıştır. Yatay bireycilik boyutu ile öğrenme kaçınma ve performans kaçınma boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulgulanmamıştır. Dikey bireycilik boyutu performans yaklaşma ($r= 0.304$ $p<0.001$), öğrenme yaklaşma ($r= 0.208$ $p<0.001$), öğrenme kaçınma ($r= 0.248$ $p<0.001$) ve performans kaçınma ($r= 0.136$ $p<0.05$) boyutları ile istatistiksel olarak anlamlı korelasyon ilişkisi bulunmuştur.

Regresyon analizi sonuçları, bağımsız değişkenlerin performans yaklaşma değişkenindeki varyansı %27.6 oranında istatistiki olarak anlamlı açıkladığını göstermektedir ($p<0.01$). Diğer regresyon analizi sonuçları, bağımsız değişkenlerin, öğrenme yaklaşma değişkenindeki varyansı %13.4, öğrenme kaçınma değişkenindeki varyansı %8.8, performans kaçınma değişkenindeki varyansı %8.5 oranında istatistiki olarak anlamlı açıkladığını göstermektedir ($p<0.01$).

Tablo 3 Bireycilik-Toplulukçuluk ve Başarı Yönelimleri Arasındaki Korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Dikey Toplulukçuluk	1							
2. Yatay Toplulukçuluk	.518***	1						
3. Yatay Bireycilik	.467***	.302***	1					
4. Dikey Bireycilik	.337***	.336***	.352***	1				
5. Performans Yaklaşma	.118*	-0,006	.155**	.304***	1			
6. Öğrenme Yaklaşma	.303***	.286***	.211***	.208***	.215***	1		

7. Öğrenme Kaçınma	.104	.112*	.071	.248***	.330***	.161**	1	
8. Performans Kaçınma	-0,086	-0,088	-0,024	.136*	.277**	-0,059	.272**	1

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Öğrencilerin çeşitli demografik değişkenlere göre (üniversite, sınıf, cinsiyet, yaş, ailenin ikamet yeri ve geliri), alt boyut ortalamaları arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla farklılık testleri (t-testi, ANOVA) uygulanmıştır. Erzincan Üniversitesi öğrencilerinin dikey toplulukçuluk (Ort=4.46) ve yatay toplulukçuluk (Ort=4.14) puan ortalamaları, Kafkas Üniversitesi öğrencilerinin puan ortalamalarından (Ort=4.30-Ort=3.99) yüksektir ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,05$). Kafkas Üniversitesi öğrencilerinin performans yaklaşma puan ortalaması (Ort=3.18), Erzincan Üniversitesi öğrencilerinin puan ortalamasından (Ort=2.85) istatistiksel olarak anlamlı ($p < 0,01$) biçimde yüksektir. Çalışmada ele alınan diğer değişkenlere göre alt boyut skorları arasında anlamlı fark bulgulanmamıştır. Tablo-4 de Erzincan Üniversitesi ve Kafkas Üniversitesi öğrencilerinin bireycilik-toplulukçuluk ve başarı yönelimleri alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları verilmiştir.

Tablo 4. Bireycilik-Toplulukçuluk ve Başarı Yönelimleri Alt Boyutları Ortalamaları

INDCOLL	Erzincan	Kafkas	BAŞARI	Erzincan	Kafkas
Dikey toplulukçuluk	4.4633	4.3055	Performans yaklaşma	2.8467	3.1767
Yatay toplulukçuluk	4.1389	3.9902	Öğrenme yaklaşma	4.0344	4.0380
Yatay bireycilik	4.0778	4.0593	Öğrenme kaçınma	3.2806	3.2577
Dikey bireycilik	3.6486	3.6350	Performans kaçınma	2.4806	2.6380

6. SONUÇ

Bu çalışmada; korelasyon ve regresyon analizi sonuçları, kültürün başarı yönelimleri değişkenleri ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Örneklemeye ait bulgular, bireycilik-toplulukçuluk boyutlarının başarı yönelimlerinin tüm alt boyutları ile ilişkili olduğu şeklindeki değerlendirmemizi büyük oranda destekler niteliktedir. Ayrıca; bulgular, öğrencinin akademik olanla/ortamla ilgili aynı anda farklı amaçlar/stratejiler benimseyebileceği şeklinde yorumlanabilir.

Dikey toplulukçuluk ve yatay toplulukçuluk boyutlarının en yüksek korelasyona sahip olduğu değişken öğrenme yaklaşma yönelimidir. Dikey toplulukçuluk ise; tüm başarı yönelimleri ile ilişkili olmakla birlikte en yüksek korelasyona sahip olduğu değişken öğrenme yaklaşma yönelimidir. Burada dikkat çekici bulgu, performans kaçınma yöneliminin, yalnızca dikey bireycilikle korelasyona sahip olmasıdır. Her iki üniversite öğrencilerinin BT skorları arasındaki DT>YT>YB>DB (her iki üniversitenin öğrencilerinin büyük çoğunluğunun doğu kökenli olması yönüyle beklenen bir sıralamadır) ve başarı skorları arasındaki ÖY>ÖK>PY>PK şeklindeki sıralama da dikkat çekicidir. Bu bulgular, toplulukçuluğun öğrenme yönelimi ile bireyciliğin ise; performans yönelimi ile daha fazla ilişkili olduğuna dair ipucu olabilir. Böyle bir değerlendirme, literatürdeki beklenden farklıdır.

Bu araştırma bulguları, bize bireyin başarı yöneliminin “tek boyutlu” ve statik işleyen bir yapı olarak ele alınamayacağını göstermektedir. Başarı yönelimine ilişkin süreçlerin birbiriyle çelişmeyeceği ve birlikte gözlenebileceğini, öğrencilerin aynı anda hem öğrenme hem de performans amaçlarına sahip olabileceğini (Schraw ve diğerleri, 1995; Pintrich ve Garcia, 1991) söyleyebiliriz. Ayrıca bulgular, Kağıtçıbaşı'nın (2012), başarı güdüsünün farklı ihtiyaçları içeren, tek başına veya çeşitli bileşenlerle işleyen, karmaşık bir yapı olduğu şeklindeki değerlendirmesini desteklemektedir.

Bu çalışmanın örnekleminin, doğuda bulunan iki üniversitenin öğrencilerinden oluşması, araştırmanın önemli bir kısıtını oluşturmaktadır. Çalışmanın, doğu ve batı üniversitelerinden öğrencilerin oluşturduğu daha büyük örneklerde yapılması halinde konu ile ilgili çok önemli sonuçlar elde edilebileceği düşünülmektedir.

7. KAYNAKÇA

- [1] Abd-El-Fattah, S.M. ve Patrick, R.R. (2011), “The relationship among achievement motivation orientations, achievement goals, and academic achievement and interest: A multiple mediation analysis”, *Australian Journal of Educational & Developmental Psychology*, 11, 91-110.
- [2] Akın, A. (2006a), “2X2 Başarı Yönelimleri Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 1-13.
- [3] Akın, A. (2006b), “Başarı Amaç Oryantasyonları İle Biliş Ötesi Farkındalık, Ebeveyn Tutumları ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- [4] Ames, C. (1992), “Classrooms: Goals, Structures and Student Motivation”, *Journal of Educational Psychology*, 84(3), 261-271.
- [5] Ames, C. ve Archer, J. (1988), “Achievement Goals in the Classroom: Students' Learning Strategies and Motivation Processes”, *Journal of Educational Psychology*, 80(3), 260-267.
- [6] Archer, J. (1994), “Achievement Goals as a Measure of Motivation in University Students”, *Contemporary Educational Psychology*, 19, 430-446.

- [7] Barutçugil, İ. (2011), “Kültürler Arası Farklılıkların Yönetimi”, Kariyer Yayınları, İstanbul.
- [8] Basabe, N. ve Ros, M. (2005), “Cultural Dimensions and Social Behavior Correlates: Individualism-Collectivism and Power Distance”, Presses Universitaires de Grenoble, 18 (1), 189-225.
- [9] Bektaş, Ç. ve Sakal, Ö. (2013), “Bireycilik-Toplulukçuluk Değerlerinin Tükenmişlik Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”, 21. Yönetim ve Organizasyon Kongresi (30 Mayıs-1 Haziran 2013) Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, 660-665.
- [10] Bernardo, A. B. (2008), “Individual and social dimensions of Filipino students achievement goals”, *International Journal of Psychology*, 43, 886-891.
- [11] Bock, P.K. (2001), “İnsan Davranışının Kültürel Temelleri”, İmge Kitabevi, Ankara.
- [12] Brewer, M.B. ve Chen, Y. (2007), “Where (who) are Collectives in Collectivism? Toward Conceptual Clarification of Individualism and Collectivism”, *Psychological Review*, 114(1), 133-151.
- [13] Burger, J. M. (2006), “Kişilik”, Çev. İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu, Kaknüs Yayıncılık, İstanbul.
- [14] Chang, W.C. ve Wong, K. (2008), “Socially oriented achievement goals of Chinese university students in Singapore: Structure and relationships with achievement motives, goals and affective outcomes”, *International Journal of Psychology*, 43(5), 880-885.
- [15] Chiou, J. (2001), “Horizontal and Vertical Individualism and Collectivism Among College Students in the United States, Taiwan and Argentina”, *Journal of Social Psychology*, 141(5), 667-678.
- [16] Çukur, C. S., Guzman, M. R. ve Carlo, G. (2004), “Religiosity, values, and horizontal and vertical individualism-collectivism: A study of Turkey, the United States, and the Philippines”, *Journal of Social Psychology*, 144(6), 613-634.
- [17] Chang, W. C., Wong, W. K., ve Teo, G. (2000), “Individual-oriented and social-social oriented achievement motivation of Singaporean Chinese”, *Journal of Psychology in Chinese Societies*, 1, 39-63.
- [18] Chiao, J. Y. ve Blizinsky, K. D. (2010), “Culture-gene Coevolution of Individualism-Collectivism and the Serotonin Transporter Gene (5-HTTLPR)”, *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 277, 529-537.
- [19] Coon, H.M. ve Kimmelmeier, M. (2001), “Cultural Orientations in the United States – (Re) examining Differences among Ethnic Groups”, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(3), 348-364.
- [20] Diener, C. ve Dweck, C. (1978), “An Analysis of Learned Helplessness: Continuous Changes in Performance, Strategy and Achievement Cognitions Following Failure”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 451-462.
- [21] Dweck, C. S. (1986), “Motivational Processes Affecting Learning”, *American Psychologist*, 41(10), 1040-1048.
- [22] Dweck, C. S. ve Leggett, E. L. (1988), “A Social-cognitive Approach to Motivation and Personality”, *Psychological Review*, 95(2), 256-273.
- [23] Elliot, A. J. ve Church, M. A. (1997), “A Hierarchical Model of Approach and Avoidance Achievement Motivation”, *Journal of Educational Psychology*, 72, 218-232.

- [24] Elliot, A. J. (1999), "Approach and Avoidance Motivation and Achievement Goals", *Educational Psychologist*, 34, 169-189.
- [25] Elliot, A.J. ve McGregor, H. (2001), "A 2 × 2 Achievement Goal Framework", *Journal of Personality and Social Psychology*, 80, 501-519.
- [26] Erdoğan N. ve Aytakin, İ. (2012), "Kültürün psikolojik hareketliliğe etkisi: Türk ve Kanadalı akademisyenlerin karşılaştırmalı analizi (The effects of culture on psychological mobility: comparative analysis of Turkish and Canadian Academics)", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi (Educational Sciences: Theory and Practices)*, 12(4), 2521-2540.
- [27] Farh, J., Hackett, R. D. ve Liang, J. (2007), "Individual-level cultural values as moderators of perceived organizational support-employee outcome relationships in China: Comparing the effects of power distance and traditionalism", *Academy of Management Journal*, 50 (3), 715-729.
- [28] Göregenli, M. (1995), "Kültürümüz Açısından Bireycilik-Toplulukçuluk Eğilimleri: Bir Başlangıç Çalışması", *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(35), 1-14.
- [29] Hofstede, G. (1980), "Culture's Consequences: International Differences in Workrelated Values", CA: Sage, Beverly Hills.
- [30] Hofstede, G. (1984), "Cultural Differences in Management and Planning", *Asia Pacific Journal of Management*, 1, 81-99.
- [31] Hofstede, G. (1991), "Cultures and Organizations: Software of the Mind", McGrawhill Book Company, London.
- [32] Hofstede, G. (2001), "Culture's Consequences, Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations", 2. Baskı, Thousand Oaks, California.
- [33] Hofstede, G. (2011), "Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context", *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1).
- [34] İmamoğlu, E.O. ve Karakitapoğlu Aygün, Z. (2004), "Self-construals and values in different cultural and socioeconomic contexts", *Genetic, Social and General Psychology Monographs*, 130(4), 277-306.
- [35] Kağıtçıbaşı, Ç. (2012), "Benlik Aile ve İnsan Gelişimi (Kültürel Psikoloji)", Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- [36] Kim, U. (1994), "Individualism and Collectivism: Conceptual Clarification and Elaboration. Individualism and Collectivism: Theory, Method, and Applications", Sage Publication, London.
- [37] Kitayama, S., Snibbe, A. C., Markus, H. R., ve Suzuki, T. (2004), "Is there any "free" choice? Self and dissonance in two cultures", *Psychological Science*, 15(8), 527-533.
- [38] Kumru, A., Carlo, G. ve Edwards, C. P. (2006), "Olumlu Sosyal Davranışların İlişkisel, Kültürel, Bilişsel ve Duyuşsal Bazı Değişkenlerle İlişkisi", *Türk Psikoloji Dergisi*, 19(54), 109-125.
- [39] Li, F. ve Aksoy, L. (2007), "Dimensionality of Individualism-Collectivism and Measurement Equivalence of Triandis and Gelfand Scales", *Journal of Business and Psychology*, 21(3), 313-329.
- [40] Markus, H.R. ve Kitayama, S. (1991), "Culture and Self: Implications for Cognition, Emotion

- and Motivation”, *Psychological Review*, 98(2), 224-253.
- [41] McClelland, D. C., Atkinson, J. W., Clark, R. A., ve Lowell, E. L. (1953), “The Achievement Motive”, *Appleton-Century-Crofts*, New York.
- [42] Moles, A. (2012), “Belirsizin Bilimleri-İnsan Bilimleri İçin Yeni Bir Epistemoloji”, Çev. Nuri Bilgin, *Yapı Kredi Yayınları*, İstanbul.
- [43] Nicholls, J. G., Patashnick, M. ve Nolen, S. B. (1985), “Adolescents’ theories of education”, *Journal of Educational Psychology*, 77, 683-692.
- [44] Oyserman, D., Coon, H. ve Kimmelmeier, M. (2002), “Rethinking individualism and collectivism: Evaluation of theoretical assumptions and meta-analyses”, *Psychological Bulletin*, 128(1), 3-72.
- [45] Pintrich, P.R. (2000), “An achievement goal theory perspective on issues in motivation terminology, theory, and research”, *Contemporary Educational Psychology*, 25, 92-104.
- [46] Sargut, A. S. (1994), “Bireyci ve Ortaklaşa Davranış İkileminde Yönetim ve Örgüt Kuramları”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 49, 321-332.
- [47] Sargut, A.S. (2010), “Kültürler Arası Farklılaşma ve Yönetim”, *İmge Kitabevi*, Ankara.
- [48] Schaffer, B. S. ve Riordan, C. M. (2003), “A review of cross-cultural methodologies for organizational research: A best-practices approach”, *Organizational Research Methods*, 6, 169-216.
- [49] Schimmack, U., Oishi, S. ve Diener, E. (2005), “Individualism: A valid and important dimension of cultural differences between nations”, *Personality and Social Psychology Review*, 9(1), 17-31.
- [50] Schwartz, S. H. (1992), “Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries”, *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1-65.
- [51] Singelis, T. M. (1994), “The measurement of independent and interdependent self-construals”, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 580-591.
- [52] Singelis, T.M, Triandis, H.C., Bhawuk, D.S. ve Gelfand, M.J. (1995), “Horizontal and Vertical Dimensions of Individualism and Collectivism: A Theoretical and Measurement Refinement”, *Cross-Cultural Research*, 29(3), 240-275.
- [53] Somuncuoğlu, Y. ve Yıldırım, A. (1999), “Relationships between Achievement Goal Orientations and Use of Learning Strategies”, *Journal of Educational Research*, 92(5), 267-278.
- [54] Thomas, D.C. ve diğerleri (2010), “Psychological Contracts across Cultures”, *Organization Studies*, 31(11), 1437-1458.
- [55] Ton, İ.A. (2008), “Bireycilik-Toplulukçuluk ve Güvenin İşyerinde Güçlendirmeye Olan Etkileri”, *Yayınlanmış Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- [56] Tönnies, F. (1957), “Community and Society”, East Lansing: Michigan State University Press.
- [57] Triandis, H.C. (1989), “The Self and Behavior in Differing Cultural Contexts”, *Psychological Review*, 96, 506- 520.
- [58] Triandis, H.C. (1994), “Culture and Social Behavior”, McGraw-Hill, New York.
- [59] Triandis, H.C. (1994), “Theoretical and methodological approaches to the study of collectivism

and individualism. Individualism and Collectivism: Theory, Method, and Applications”, Sage Publication, London.

- [60] Triandis, H.C. (1995), Individualism and Collectivism, Westview Press.
- [61] Triandis, H.C. ve Gelfand, M.J. (1998), “Converging Measurement of Horizontal and Vertical Individualism and Collectivism”, Journal of Personality and Social Psychology, 74(1), 118-128.
- [62] Triandis, H.C. (1999), “Cross-Cultural Psychology”, Asian Journal of Social Psychology, 2,127-143.
- [63] Wasti, A. ve Erdil, S.E. (2007), “Bireyci ve Toplulukçuluk Değerlerinin Ölçülmesi: Benlik Kurgusu ve INDCOL Ölçeklerinin Türkçe Geçerlemesi”, Yönetim Araştırmaları Dergisi, 7(1), 39-66.

